

ŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol pol in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 42. V torek 17. oktobra 1854. III. tečaj.

Kaj je storiti, da bojo otroci radi v šolo hodili in radi se učili?

Dva pripomočka ima učitelj, to doseči, da bojo otroci šolo ljubili in radi imeli: *podučuj razumljivo in obnašaj se ljubeznivo.*

Navk je *razumljiv*, kader učitelj zna po otroško misliti in govoriti.

U tem obziru naj dobro popred prevdari, kaj in koliko sme že od šolarjev tirjati, da bo njegovo daljno podučevanje njihovim dušnim močem primerno, in da jih ne preobloži. On naj tako rekoč sam sebe zataji in otrok postane, jim naj svojo roko na pomoč pomoli, da se za njo prijemaje vzdignuti morejo, z eno besedo: pri uku naj da misli ko otrok, govori ko otrok — po izgledu velikega apostola naj možke in visoke misli zapustivši se z otroškimi mislimi sprijazni, da bo vsim vse.

Naj si otroški duh svojih učencov misli kakor eno posodo, katera ima le eno majhno prevosko luknico. Kako je paziti treba, ako hoče kdo kako tekočo reč, postavim: vino, vodo u tisto vlti; u naglosti to storiti, bi bila očitna zguba in bi se mnogo zlilo. Ravno tako je z otroci, katerih razum je še pre-slab in preoski luknici podoben.

Pervo vodilo učitelja, ako hoče od svojega nauka dober vspah pričakati, je: da vse občno, — splošno popusti in se le posebnega (posamesnega) derži; zakaj le reči, vzete iz otroškega življenja, reči, ki jih otroci vidijo, slišijo alj čutijo, učenci tudi zapopadejo in nad njimi veselje čutijo.

Kader ve in zna učitelj tako podučevati in svoj nauk ob-

ravnati, da je vse otroškej pameti primerno in lahko zapopadljivo, bodo otroci kaj radi u šolo hodili, nad njimi se bo kmalo vidilo, da jih ves nauk nekako veseli in mika; otroci namreč sami vidijo, kako od dneva do dneva napredujejo; šola njim ne bo več ostudna, marveč kraj, kamor jih nekaka čudna, skrivna moč vleče, kjer razun koristnih naukov tudi svojih veselie najdejo.

Tak učitelj se lahko da pastirju primeriti, za katerim ovčice z veseljem traplajo. Kolkokrat je za otroke nar večji križ in nar hujša težava v šolo hoditi! Le trepetaje svoje bukvice v rokice vzamejo, na sredi pota se vstavijo in globoko zdiho-vaje u šolo stopijo; malo drugači kakor jetnik u temno ječo!

To pride iz tega, da se jim nauk večkrat na nekako ču-dovito temno vižo prodaja, tako da nič ne zastopijo, da le slišijo ptuje, neznane glase, pa zastopijo tudi besedice ne. Tako male sirotice same večkrat grenko in jokaje tožijo, da se nič ne naučijo in po malem obupajo. Podučuj toraj zastopljivo, bi rekel vidljivo, ne modruij preučeno. Kaj pomaga mlinu veliko vode, če slap na kolesa ne pade? —

Drugi pripomoček, otrokom hojo u šolo zljajšati, je *očetovsko ljubeznivo ravnati* in se obnašati z njimi.

Na tem oni sami od sebe lahko vidijo, da ima on do njih serce polno ljubezni, prijaznosti in poterpežljivosti.

To učence živo prepriča, da se učitelj le zavoljo tega toliko trudi in si prizadeva, da bi svoje ljube učence srečne storil. Učitelj naj pa dobro zapomni, da mora nja prijaznost in ljubezen vsim učencom brez vsega razločka veljati; eno-stranost otroka nar bolj razkači.

Vse je na tem ležeče, učence prepričati, da jih učitelj u resnici ljubi; in to tudi tistokrat, kader je primoran neporedne kaznovati alj štrafati; zakaj ljubezen do otrok brez primerne potrebne ojistosti bi bila le škodлива slabost, katera otroke pokazi in razvadi; ojistost pak brez ljubezni neusmilienost, katera rada stori, da otroci terdovratni postanejo.

Umetnost učiteljska v tem obstoji, da učitelj dobro razumi, krotkost, ljubeznivost in resnost tako zediniti, da njegova čast in vrednost ne bo kaj škode terpela.

Lahko razumljivo podučevanje in očetovska ljubezen v šoli prave in velike čudeže dela — je duša in življenje vsake šole: otroci imajo serce in veselje do take šole.

Vsako prizadevanje, vsako delo, do ktereга ima človek veselje, ne gre samo lahko iz pod rok, ampak tudi hitrej se pride k cilu in koncu; kar se človek rad uči, to se terdo serca prime in postane prava lastina njegove duše; kar se pa le po sili, le s šibo u glavo vbije, se tako kmalo pozabi, kakor hitro sila jenja.

Franc Serajnik,
učitelj v Svečah.

Zlate vodila za djansko življenje.

Upotrebuј dobro svojo mladost! Uči se neprestano koristnih reči, ter vadi se od mladih lét delavnosti in marljivosti. Skerbi tedaj, da prileten zamoreš lahko živeti; *da te ne vpraša starost: Kje ti je bila mladost?*

Bodi vljuden in prijazen z ljudmi! Ne dotakni se poštenja bližnjega svojega. Misli vedno, da nimaš nikakoršnega prava, ne na njegove dela paziti, ne njega obsodivati. *Kar tebi ni milo, ni ne drugemu drago.*

Ako si kogar žalil, prosi ga za odpuščenje, ter ne živi z nikomur u pravdi in neslogi. *Sloga jači, nesklad tlači.*

Vari se nepotrebnih stroškov; oni te vpeljejo u dolg, dolg pa je človeku velika nesreča. Torej ne omisluj si nepotrebnih stvari! *Kdor kupuje, česar ne trebuje, prodajati bo mogel, česar trebuje.*

Uživaj zmerno jedil in pijače; po nezmernosti se ljubo zdravje najpred pokvari. Posebno je škodljivo, Bogu in ljudem neprijetno pijanstvo. Vino, božji dar, je le krepčilo in zdravilo, razveseljuje serce človeško; da bi žejo gasil pa ni. Torej pij, to da uma ne zapij!

J. Š.

Ogledalo pridnih otrok.

III. Jožek.

(Konec.)

V malo dneh zapusti Jožek, desiravno še ne popolnoma zdrav, bolnišnico. Sklenil je bil terdno, odslej z nar lepšim

zadržanjem svetiti v izgled svojim tovaršem, in tako zbrisati prej ko mogoče madež svoj v njih očeh. —

Tretje jutro po Jožekovem dohodu iz bolnišnice je bla velika vojaška sloveznost celi posadki terdnjave napovedana. V zgodnem jutru so že vojaki na nogah, marljivo se snažijo in lišpajo in ob odločenem času stojijo vse kardela v redu na dvorišču terdnjave. Tudi Jožeka zapazimo v verstah njegove tovaršije. Kmalu potem se približa zapovednik terdnjave, obdan in spremljan od množice višjih in nižjih častnikov. Mogočno gromеči „pozor“ iz ust kardelskih zapovednikov zadoni, in kakor okamnjeni stopijo vojaki pod orožje. Zdaj terdnjavski zapovednik obhodi vse posamesne kardela, in vidši vse v nar lepšem redu jih potem pusti vstaviti se v čvetero red, tako, da je ravno v sredi velik prostor. V taistega se zdaj z spremljajočimi častniki poda, in mogočno pravi: „Jožek N. naj stopi iz svoje verste, in naj pride sem.“ — Jožek stopi ponižno pred terdnjavskega zapovednika, kateri mu pravi: „Pred nekaj dni si nezvesto zapustil svojo službo in pobegnil. Bil si zato ojestro kaznovan. Z tim si zbrisal madež prestopljenja cesarske postave in zastran tvojega serčnega kesanja upam, da ti je tudi Bog prestoppek njegove zapovedi odpustil.“ „Junaki!“ reče potem proti posadki, „vam scer uzrok, zakaj je vaš tovarš vbegnil, ni znan, znan pak je Njih Veličanstvu, naši premili materi in cesarici Marii Terezji. Do Njenih ušes se je razlegel glas tvoje serčne ljubezni do tvojega starega očeta“ reče zopet proti Jožeku, „in vsa ginjena od tega te v plačilo zato postavi za desetnika in okinči po meni persi tvoje z zlato svetinjo,“ in med timi besedami mu zlato svetinjo na persi pripne! —

Bobni zdaj zaropotajo, godba mogočno zaveršči in zagode veselo cesarsko pesem. „Presvišenost,“ reče Jožek, „nisim zaslužil dozdej tolkega počastenja, pa potrudil se bom, v prihodnje se taistega vreden skazati.“ „Upam,“ reče zapovednik, „imeti nad teboj v prihodnje zvestega in hrabrega vojaka, pa tudi za očeta boš zamogel poskerbeti,“ in z tim mu poda lrgi cesarski dar, mošnjo polno zlatov v roko, ter mu velevala, se

zopet v svoj red podati. Solza veselja mu zaigra v očeh, zakaj kdo je zdaj srečnejši od njega. —

Po končani slovesnosti se gre Jožek se posebej na dom, terdnjavskemu zapovedniku in svojemu stotniku, po katerem se je bla njegova ljubezen do očeta razglasila, zahvalit, popoldan pa se poda, oprosteno za osem dni vojaške službe, na svoj dom. Najdel je slabotnega očeta v postelji, ki od vse dogodbe še nič vedeli niso. „Jožek“ so mu rekli, ko jim je bil vso dogodbo razložil in naznanil, „velika je tvoja ljubezen do mene, in zastran tega upam, da ti bo Bog razžalenje njegovo odpustil in te blagoslovil.“ Zdaj sta obadva pokleknila, se zahvalila Bogu z vročo molitevjo za rešenje iz nadlog, molila pa tudi za svitlo cesarico, za stotnika in vse dobrotnike. Jožek je potem sklical dolžnike skupaj, jih poplačal, dal tudi bajtico enkoliko popraviti in vzel neko postarno osebo v hišico, naj bi zanaprej očetu stregla, ker je blo njemu napovedano, v malo dneh z svojim kardelom odriniti k vojski. — Žalostna je bla ločitev Jožeka od očeta, ker je skoraj dobro vedel, da jih zadnikrat vidi; rad bi bil še pri njih ostal, ali ni blo mogoče, in tako jih je zapustil odločeni dan z britkim sercom, spremljan od njih blagoslova. —

Na vojsko dospevši je imel priliko, se večkrat skazati ko hraber vojak, in vidilo se je očitno, da ga očetov blagoslov v vsih nevarnostih spremlja in varuje. Kmalo se je povzdignil na čast in službo častnika, in je bil ljub vsim tovaršem in predstojnikom, gotovo pak tudi Bogu. — Po končani vojski se je vernil na svoj dom, in zvedši po poti, da so mu ljubi oče odmerli, so ble njegove perve stopinje na pokopališče, kjer je ljubega očeta in mater krila ena in taista gomila. Solze žalosti, ljubezni in spoštovanja so kropile danes in vselej, kadar se je sem podal, grob njegovih ljubih staršev, katerega je kmalo kinčil tudi krasen spominek. —

Na mestu domače bajtice si je dal izzidati lepo prijetno hišico, se pozneje oženil in doživel nad svojimi otroci veliko veselja in mnogo prijetnih dni. Kdorkolj ga je poznal, ga je spoštoval in ljubil! —

Ljubi slovenski mladenči! mnogo dobrih navkov si zamoremo iz življenjopisja našega Jožeka posneti, in se prepričati, da, kar otroci starišem dobrega storijo, jim Bog v obilni meri že na zemlji poverne, in jih gotovo tudi enkrat v nebesih za to poplačal bo! —

J. Levičnik.

Nè kradi.

Martinek in Nacek sta vkupaj v šolo hodila, in v eni klopi sedela. Nek dan je bil Martinek od očetovega prijatla lep peresni nožek v dar dobil, katerega je tudi v šolo prinašal. Nacek lep nožek vgledati, zdahne: Oj! ko bi jaz kaj takega imel. Ravno spremljuje, kako da bi ga zmaknil, in lej! nožek iz klopi na tla pade, da Martinek nič ne čuti.

Berž ga Nacek z nogo zakrije in potem skrivaj spravi. Ko ga pa Martinek nikjer ne more najti in nobeden noče kriv biti, pove Martinek učitelju, da mu je peresni nožek tukaj v šoli zgini. — To ni lepo, rečejo učenik, tega jaz ne terpim, da bi tukaj v učilnici eden družemu zmikali; krasti ne, bodi si doma alj v šoli; nožek pa mora na dan priti. Učitelj vse po versti izprašujejo in vsak je moral svoj nožek pokazati, toda Martinkovega nožeka ni. Alj nožek mora na dan, rečejo učitelj; to ni mogoče, da bi se tukaj med nami zgubil. Gorje pa tistemu, kateri ga prikriva, in še poleg laže in učence osramotuje. Zdaj bo eden za družim sem k meni prišel in žepe izpraznil; ti Tone boš preiskaval vsacega posebej, naj prej bo pa eden tebe. Ko je bilo vse preiskana in versta na Naceja pride, da k mizi gre — mu po poti nožek na tla pade. V rokav ga je bil skril; ali ko je z roko mahal, se mu izmuzne. Lejte! nožek sam ga je izdal; pravijo učitelj. Nacek, pojdi sem k meni in mi povej, zakaj si kradel? — Ves osramoten Nacek v tla gleda. —

Učitelj govore dalej: Ti si zdaj tat, si nam veliko nadlego naredil, ker med tem, da bi se učili, smo te morali preiskovati; zraven si nas še oblagal. — Tje v zadnjo klop se vsedi; in tako dolgo ne smeš med učenci biti, dokler se bom

tvojega poboljšanja prepričal. Kadar gospod katehet pridejo, se pred njih na kolena verzi, in jih odpuščanja prosi. Kazen pa imaš, — pravijo — danes opoldne nič ne ješ, in jutre teš v šolo prideš. Nace se milo joka in obljubi, da ne bo nikdar več kaj takega storil.

Lahko je vkrasti in vkradeno skriti,

Malo zamore ti ptuje hasniti;

Rada pa pride tatvina na dan,

Kdo je bolj, kakor tat, zaničevan! —

Janez Tomšič.

Listonoša.

* *Iz slovenega Gradca.* Gospodi kateheti in učitelji! šolsko leto se bliža, zopet bo treba na noge stopiti in se za nadepolno mladino truditi, — ne bo zastoj, ako z veseljem in iz dobrega namena na svoje delo gremo, ga bode vsega-mogočni z roso svoje gnade polival, in nam obilno žetev prihranil, vendar dopustite mi še nekatere besedice od pretečenega leta povedati.

Marsikteri gospod katehet in učitelj se je celo leto veliko potil in trudil, in s kakšnim vspehom? na to se težko odgovori, ker povsod človek biti ne more, le pri treh skušnjah sem bil nazoč, in kar sem tu in tam slišal in vidil, moram istinito reči: s prav dobrim. — Naša šola v slovenem Gradcu ima tri razrede. Učenci tretjega razreda so bili izverstno podučeni v vseh predmetih, sosebno v nekojih, ki se sploh za te razred ne terjajo p. v naravoznanstvu, zemlopisu in viših računih; očitno so pokazali, kakor so tudi drugi gospodi poslušavci rekli, da marsiktera glavna šola bolje ne napreduje. Hvala gospodu učitelju, ki si je toliko prizadeval! Pač škoda bi bila, ko bi tretji razred daleč ne obstal; okrajni šolski nadglednik visoko častiti šmarski gospod nadfajmošter, za šolo toliko vneti si scer mnogo prizadevajo, ga stalno na nogah obderžati, pa za plačilo učitelja tesno hodi, za eno leto smo zopet zagotovljeni. — Tudi učenci drugega in prvega razreda so poslušavcem zadovolili, samo bi rekel, da jim nekoliko

živečnosti pri poduku mankuje, zunaj šole je imajo zadosti — pa tudi učitelja imata težavo, kér se mora dvema jezikoma vstreči. — Prav dobro se mi je dopadla šola pri *Šent-Martnu*, otroci so pridno odgovarjali iz keršanskega nauka, katerega so si tudi v serce vtisnili, brali so prav glasno, čvrsto in razumno. Gospod učitelj Tančer je hvale vreden, dasiravno že prileten, vendar še veliko gibljivosti in živosti razodeva, zato ga pa deca radi imajo in pazljivo poslušajo. — Pri *Šent-Ilu* so otroci prav dobro podučeni v keršanskem nauku in lepega zadržanja, tudi v ostalih predmetih so se dobro odrezali; prepevali so pak nar lepši, zato pa mende tudi Vam gospod učitelj! darilo od milostivega knezoškofa odišlo ne bo. — Žager.

Drobtinčica.

* Realca v *Celovcu* prav veselo napreduje. Letos ima 4 razrede in bo sčasoma dobila 6 razredov. Učencov je toliko, da skoraj prostora nimajo. I. razr. višje realke šteje 21 učencov, III. razr. nižje realke 36, II. pa 63, I. razr. 1. oddelka 65, 2. odd. 49, vsih vkup je toraj 234 učencov.

Društvo sv. Mohora.

* Dalje so darovali za „družtveno matico“:

Prenos: 185 fl. 36 kr. sr.

Katnik Jož. izgl. učitel v Kapli	1	„	—	„	„
Sevšek Luk. kapl. pri sv. Petru	—	„	24	„	„
Wolf Franc fajmošter pri sv. Petru	—	„	24	„	„
Ankerst Jan. kaplan v Krajski gori	1	„	—	„	„
Pirc Jan. fajmošter v Rihenbergu	5	„	—	„	„
Furlani Jož. kaplan v Mernem	2	„	14	„	„
Pavletič Andr. duhov. odgojitelj pri Bar. Lokateli v Karminu	1	„	24	„	„
Erjavec Jož. kaplan v št. Tomažu	—	„	22	„	„
L. F.	1	„	—	„	„

ukupno: 198 fl. 24 kr. sr.

Odgovorni izdaj. in vredn. A. Elnäpieler. Natisnil J. Leon u Celovcu.